

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากอดีตจนถึงปัจจุบันไม่ว่าในสังคมหรือองค์กรใดทั้งในต่างประเทศและประเทศ
ย่อมต้องการผู้นำ เพื่อให้บุคคลในสังคมหรือองค์กรนั้นๆ สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความสะดวก
และมีความสุขอย่างเหมาะสม หากสังคมหรือองค์กรใดมีผู้นำที่มีความสามารถและมี
ประสิทธิภาพ สังคมหรือองค์กรนั้นๆ ย่อมสามารถฟันฝ่าวิกฤตหรืออุปสรรคต่างๆ และดำเนินไปสู่
เป้าหมายที่ตั้งไว้ ในทางตรงกันข้ามถ้าสังคมมีผู้นำที่ไม่มีความสามารถหรือมีประสิทธิภาพก็อาจจะ
ส่งผลให้สังคมหรือองค์กรนั้นๆ เกิดความวุ่นวาย เกิดการแย่งชิง หรือนำความหายนะมาสู่องค์กรได้
ดังนั้นจึงเกิดผู้นำที่สำคัญๆ หลายท่าน ทั้งผู้นำในด้านการพัฒนาประเทศ ดังเช่น พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ผู้นำด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น สตีฟเจอร์รี่ ที่เป็นผู้นำใน
การพัฒนาด้านคอมพิวเตอร์ ผู้นำทางศาสนา เช่น พระพุทธเจ้า ศาสดาของพระพุทธศาสนา หรือ
ผู้นำด้านการทำลายล้าง เช่น ฮิตเลอร์ ผู้นำเผด็จการของประเทศเยอรมนี เป็นต้น

ผู้นำเป็นผู้ที่มีความสำคัญยิ่งในการที่จะนำพาหมู่คณะหรือองค์กรไปสู่จุดหมายที่ตั้ง
คือ ความสำเร็จลุล่วงตรงตามเป้าหมายที่ได้วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำความสุข ความ
เจริญรุ่งเรืองและสันติสุขมาสู่คนทั้งหลายที่อยู่ภายใต้การปกครองได้

ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ได้ให้ความสำคัญต่อผู้นำและภาวะผู้นำเช่นกัน
ดังปรากฏในอัครคันถสูตรที่พระองค์ตรัสแก่สามเณรว่าเสฏฐะ และสามเณรภราทวชะ ความตอนหนึ่งว่า
“วาเสฏฐะและภราทวชะครั้งนั้นสัตว์ทั้งหลายจึงได้ประชุมกันปรึกษากันว่า “ท่านผู้เจริญบาป
กรรมปรากฏในหมู่มสัตว์แล้วคือการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้จักปรากฏการครหาจัก
ปรากฏการพุดเท็จจักปรากฏการถือทักทาวุจจักปรากฏทางที่ดีพวกเรควรสมมต(แต่งตั้ง)สัตว์ผู้
หนึ่งซึ่งจะว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าวเตือนผู้ที่ควรเตือนขับไล่ผู้ที่ควรขับไล่โดยชอบพวกเรจัก
แบ่งปันข้าวสาทิให้แก่สัตว์ผู้นั้น

ครั้นแล้วสัตว์เหล่านั้นจึงเข้าไปหาท่านที่มีรูปงดงามกว่าน่าดูกว่าน่าเลื่อมใสกว่าน่าเกรงขามกว่าแล้วจึงได้กล่าวดังนี้ว่า “มาเถิดท่านผู้เจริญขอท่านจงว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าวจงติเตียนผู้ที่ควรติเตียน จงจับไล่ผู้ที่ควรจับไล่โดยชอบเถิดและพวกเราจักแบ่งปันข้าวสาทิให้แก่ท่าน”

สัตว์ผู้นั้นรับคำแล้วได้ว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าวติเตียนผู้ที่ควรติเตียนจับไล่ผู้ที่ควรจับไล่โดยชอบและสัตว์เหล่านั้นก็ได้แบ่งปันข้าวสาทิให้แก่สัตว์ผู้นั้น

วาเสฏฐะและภราทวาชะเพราะเหตุที่สัตว์นั้นอันมหาชนสมมต (แต่งตั้ง) ฉะนั้นคำแรกว่า “มหาสมมต มหาสมมต” จึงเกิดขึ้นเพราะเหตุที่สัตว์นั้นเป็นใหญ่แห่งที่นาทั้งหลาย ฉะนั้นคำที่ ๒ ว่า “กษัตริย์ กษัตริย์” จึงเกิดขึ้นเพราะเหตุที่สัตว์นั้นให้ชนเหล่าอื่นยินดีได้โดยชอบธรรม ฉะนั้นคำที่ ๓ ว่า “ราชา ราชา” จึงเกิดขึ้นด้วยเหตุดังกล่าวมานี้จึงได้เกิดมีแควดวงกษัตริย์นั้นขึ้นแก่สัตว์เหล่านั้นเท่านั้น ไม่มีแก่สัตว์เหล่าอื่นมีแก่สัตว์พวกเดียวกันเท่านั้น ไม่มีแก่สัตว์ที่มีใช้พวกเดียวกันมีโดยธรรมเท่านั้น ไม่ใช่โดยอธรรมตามคำโบราณที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีว่าด้วยต้นกำเนิดของโลกก็ธรรมเท่านั้น ประเสริฐที่สุดในหมู่ชนทั้งในโลกนี้และโลกหน้า^๑

ในอรรถถาขยายความตอนนี้ไว้ว่า สองบทว่า จียิตพุพ จิเยยุ อธิบายว่า พึงประกาศ บอกรบคุณผู้ควรประกาศ คือติเตียนบุคคลผู้ควรติเตียน จับไล่บุคคลผู้ควรจับไล่ หลายบทว่า โย เนล สตุโต ความว่า บรรดาสัตว์เหล่านั้นสัตว์ผู้ใด ถามว่าก็สัตว์นั้น เป็นใคร คือพระโพธิสัตว์ของเราทั้งหลาย หลายบทว่า สาลินี ภาค์ อนุปปทสุสาม ความว่า เราจักนำข้าวสาทิ มาจากไร่ของแต่ละคน คนละทะนาน แล้วจะให้ส่วนข้าวสาทิแก่ท่าน ท่านไม่ต้องทำงานอะไร ขอท่านจงตั้งอยู่ในฐานะเป็นหัวหน้าของเราทั้งหลายเถิด

สองบทว่า อุกุขร อุปนิพุต ความว่า เกิดบัญญัติโวรหารซึ่งเข้าใจกันได้ด้วยการนับ คำว่า ขตุติโย ขตุติโย ดังนี้แน่แล เป็นคนที่เกิดขึ้นคำที่สอง บทว่า อุกุขร ความว่า ไม่ใช่เฉพาะอักษรอย่างเดียวกัน แต่พวกสัตว์เหล่านั้น ยังได้ทำการอภิเษกบุคคลนั้น ด้วยการยกย่องถึง ๓ ครั้งว่า ขอให้ท่านจงเป็นใหญ่ ในนาของพวกเรา ดังนี้ บทว่า รณเซติ แปลว่า ย่อมยังผู้อื่นให้ถึงความสุข คือให้เอิบอím บทว่า อุกุลณเณ ความว่า การบังเกิดขึ้นด้วยอักษร อันเกิดขึ้นในสมัยที่โลกเกิดขึ้น ที่รู้กันว่าเลิศ หรือรู้จักกันในส่วนเลิศ^๒

จากข้อความที่ยกมานี้ ทำให้ทราบว่า ในทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับผู้นำมีการกล่าวถึงการแต่งตั้งผู้นำให้ทำหน้าที่ปกครองดูแลว่ากล่าวติเตียนรวมทั้งจับไล่คนที่ทำไม่ดีในหมู่คณะซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดคำว่า “มหาสมมตราช” คำว่า “กษัตริย์” และคำว่า “ราชา” ขึ้นมาใน

^๑ ที.ปา (ไทย) ๑๑/๑๓๐-๑๓๑/๕๖-๕๗

^๒ ที.ปา.อ. (บาลี) ๓/๑๓๐-๑๓๑/๕๖

สังคมสมัยนั้น ซึ่งทั้งสามคำนั้นมีความหมายที่มุ่งเน้นไปที่การทำหน้าที่ในการแบ่งปันทรัพยากรธรรมชาติและวินัยยึดคติต่างๆที่เกิดขึ้นซึ่งผลจากการทำหน้าที่ดังกล่าว“กษัตริย์” จะได้รับข้าวสาทิเป็นการตอบแทนเพื่อจะได้มีหน้าที่บริหารและจัดการความขัดแย้งได้อย่างเต็มที่ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเกิดระบบการปกครองแบบ“กษัตริย์” ขึ้นมาเพื่อบริหารจัดการความขัดแย้งเกี่ยวกับการแบ่งปันพืชผลทางการเกษตร”ให้เกิดความเท่าเทียมกัน” “กษัตริย์” ในบริบทนี้ก็คือ“เกษตร” ที่ทำหน้าที่ในการแบ่งปันพืชผลทางการเกษตรคือข้าวสาทิและแบ่งปันเขตแดนเพื่อให้ความพอใจสูงสุดแก่ผู้กรณี เพราะฉะนั้นกษัตริย์จึงได้ชื่อว่า“ราชา” ด้วย^๔ ซึ่งทั้ง ๓ คำนี้ ล้วนแต่เป็นคำที่มีความหมายบ่งถึงความเป็นผู้นำของหมู่คณะทั้งสิ้น จากที่กล่าวมานี้ ทำให้ทราบได้ว่า ทางพระพุทธศาสนาก็ให้ความสำคัญกับผู้นำอย่างยิ่ง

ในส่วนภาวะผู้นำตามแนวคิดทางตะวันตกมีนักวิชาการได้สร้างแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำในหลายคุณลักษณะ แต่มีแนวคิดสมัยใหม่ที่น่าสนใจและกำลังเป็นที่นิยมนำมาใช้ในการสร้างผู้นำและพัฒนาบุคลากรในองค์กรคือ แนวคิดเกี่ยวกับการเป็นผู้นำและผู้บริหารที่มีประสิทธิผล ของสตีเฟน อาร์ โคเวีย ที่กล่าวว่า คนเราทุกคนควรมีพื้นฐานจากการสร้างและพัฒนาอุปนิสัยที่ดีของตนเองและทีมงานเสียก่อน โดยแนวคิดนี้ได้เขียนถึง ผู้นำเน้นหลักการ เป็นลักษณะของผู้นำยุคใหม่ โดยหลักๆแล้ว เขาต้องการเสนอแนวการบริหารที่เน้นการใช้ปัญญา และการต้องพัฒนาปัญญาให้เกิด การตระหนักในความจำเป็นของการนำในสังคมยุคใหม่ที่ไม่ใช่เรื่องของภาระเอาแพ้อาชนะ เขาเน้นให้คนไม่ต้องหลงทาง ด้วยการมีหลักในการยึดถือ หรือมีเข็มทิศชีวิตในการนำทาง แม้ได้มีการหลงทาง แต่อย่างน้อยก็มีเข็มทิศทางปัญญา^๕ หนังสือของเขามีพื้นฐานมาจากการได้จัดฝึกอบรมบ่อยๆครั้ง จนสามารถได้ข้อสรุปที่มีหลักการที่ทำให้เข้าใจได้ง่าย จำได้ง่ายๆ นอกจากนี้เขายังเน้นการพัฒนาตนเองให้มีความเป็นผู้นำ โดยเน้น การสร้างตั้งแต่ลักษณะนิสัย ซึ่งจะถูกหล่อหลอมมาตั้งแต่วัยเด็ก และพัฒนามนุษย์ให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แนวคิดเกี่ยวกับ

^๔ บาลีท่านให้คำนิยาม “กษัตริย์” ว่า “ผู้เป็นใหญ่ในนา” (เขตตาน อธิปติ) ซึ่งหมายถึงผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการแบ่งปันข้าวสาทิ และเขตแดน

^๕ บาลีท่านให้คำนิยาม “ราชา” ว่า “ผู้ที่ยังบุคคลเหล่านี้ให้ยินดีโดยธรรม” (ธมฺเมน ปเรณฺเฑชติ) หมายถึงผู้ที่ทำหน้าที่ในการสร้างความพอใจให้แก่ประชาชนโดยธรรม ซึ่งราชาตามนัยนี้สอดคล้องกับพระคำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันว่า “เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชนชาวสยาม”

^๕ นกคิล เวชสวัสดิ (แปล), Stephen R. Covey, **The 7 Habits of Highly Effective People** พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดีเอ็มจี, ๒๕๕๔), หน้า ๑๔๕-๑๔๖.

ภาวะผู้นำของสตีเฟน อาร์ โควีย์ ได้รับการยอมรับจากผู้นำองค์กรที่สำคัญหลายองค์กร เช่น จอห์น เพ็พเพอร์ ประธานบริษัทพรีอิกเตอร์ แอนด์ แกมเบล กล่าวว่า “ผมไม่เคยรู้จักครูหรือที่ปรึกษาคนไหนในเรื่องการปรับปรุงประสิทธิภาพส่วนบุคคลที่จะสร้างความสื่อสารตอบสนองในเชิงบวกอย่างล้นหลาม หนังสือเล่มนี้ประมวลปรัชญาแห่งหลักการของโควีย์ไว้ ผมเชื่อว่าใครที่ได้อ่านจะเข้าใจถึงการตอบรับอย่างล้นเหลือที่ผมกับคนอื่น ๆ มีต่อคำสอนของดร.โควีย์”^๖ การเป็นผู้นำที่เน้นหลักการตามแนวของสตีเฟน อาร์ โควีย์ นั้นนอกจากจะต้องมีนิสัยอันควร ๗ ประการแล้ว เขาเสนอว่า หลักการ (Principles) ในการเป็นผู้นำ และในสังคมยุคใหม่นั้น ผู้นำจำเป็นต้องนำคนไม่ใช่ด้วยกำลังหรือไม่ใช่เพียงด้วยอำนาจ แต่เป็นการใช้สติปัญญา และความสามารถในการใช้ความคิด ซึ่งตามแนวความคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ ลักษณะ “นักคิดอย่างสมบูรณ์” (abundance thinkers) หรือคนคิดที่ไม่อับจน นั้นมีอยู่ ๑ คุณสมบัติ ที่จะแตกต่างจาก “นักคิดแบบขาดหตุกหล่น” (scarcity thinkers) หรือคนประเภทอับจนทางความคิด^๗ นอกจากจากเสนอแนวคิดดังที่กล่าวที่มาแล้วนั้น ดร. สตีเฟน อาร์ โควีย์ ยังได้นำเสนอถึงบทบาทของผู้นำ ๔ ประการ^๘ ในการนำองค์กรสู่ความสำเร็จ ในการบรรยายในโครงการการพัฒนาบุคลากรของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการของไทยอีกด้วย

จากการศึกษาแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำยุคใหม่ของสตีเฟน อาร์ โควีย์ ที่ผู้นำจากหลายองค์กรทั่วโลกต่างให้ยอมรับและนิยมนำมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรเพื่อนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จนั้นจะมีความเหมือนหรือว่าแตกต่างจากแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักการทางพระพุทธศาสนาที่มีมาเมื่อหลายพันปีก่อน หรือไม่ อย่างไร

ซึ่งคุณลักษณะของผู้นำทางตะวันตกที่นักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยามไว้ ก็มีทั้งความคล้ายคลึง สอดคล้อง และมีความแตกต่างกับคุณลักษณะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนา แต่แนวคิดทั้งหลายเหล่านี้ล้วนมีเป้าหมายเดียวกัน คือ เพื่อให้เกิดผู้นำที่สามารถนำพาสังคมและองค์กรไปสู่ความผาสุก และเกิดความเสมอภาคในสังคม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา และภาวะผู้นำตามแนวคิดทางตะวันตกของสตีเฟน อาร์ โควีย์ ที่ได้กล่าวถึง

^๖ นกตล เวชสวัสดิ์ (แปล), Stephen R. Covey, **The 7 Habits of Highly Effective People** พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดีเอ็มจี, ๒๕๕๔), หน้า ๘.

^๗ Stephen R. Covey, **Principle-Centered Leadership**, (Stephen R.Covey Leadership Part I), จาก <http://siamrajthjobs.com/socialdetail.php?id=237> วันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๕๕.

^๘ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, หมวด ๑ การนำองค์กร, จาก http://www.rayong.go.th/Strategy/PMQA_16/data/2552/PMQAbook1/RnD_technique_manual/Group1_p10-38.pdf วันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๕๕.

อุปนิสัยและคุณลักษณะ ๗ ประการ ของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ และบทบาทผู้นำ ๔ ประการ ของผู้นำที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ และเปรียบเทียบกับหลักการทางพระพุทธศาสนา (Buddhism) ว่าแนวคิดทั้งสองแนวทางนี้มีความเหมือนหรือว่าความต่างกันอย่างไรบ้าง เพราะผู้วิจัยเห็นว่า แนวความคิดทั้งสองนี้ถือเป็นแนวความคิดของคุณลักษณะของผู้นำที่จะขับเคลื่อนองค์กรให้เป็นไปในทิศทางอันพึงประสงค์ตามพุทธปรัชญาที่เป็นหลักการใหญ่

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำตามแนวความคิดของ สตีเฟน อาร์ โควีย์

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำตามแนวความคิดของ สตีเฟนอาร์ โควีย์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำตามแนวความคิดของ สตีเฟน อาร์ โควีย์ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำตามแนวความคิดของ สตีเฟน อาร์ โควีย์ มีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตเนื้อหาของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาและเปรียบเทียบถึงความเหมือนและความต่างเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ตามหลักพระพุทธศาสนา กับภาวะผู้นำตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควีย์ ภายใต้กรอบแนวคิดภาวะผู้นำที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จและยั่งยืน

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร

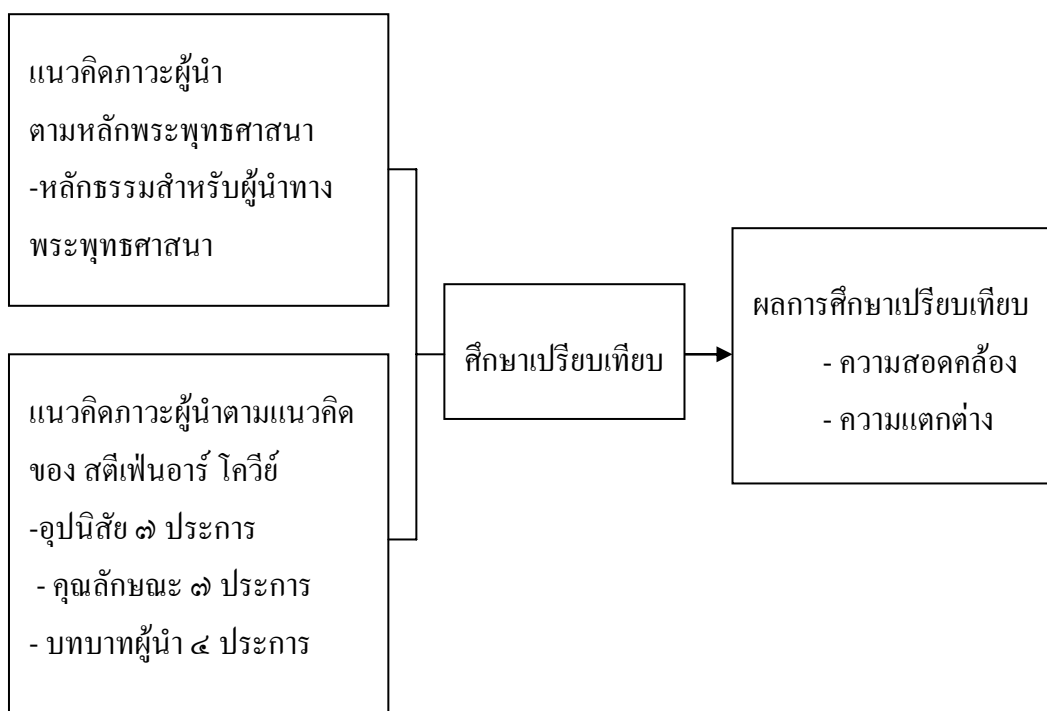
ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยผู้วิจัยมุ่งศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถาฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หนังสือ The 7 Habits of Highly Effective People ของสตีเฟน อาร์ โควีย์ แปลโดย นกมล เวชสวัสดิ์ พ.ศ. ๒๕๕๔

๑.๕ ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำหลักการทางพระพุทธศาสนา (Buddhism) และแนวความคิดทางตะวันตกของสตีเฟน อาร์ โควีย์ ที่ได้กล่าวถึงอุปนิสัยและคุณลักษณะ ๗ ประการ

ของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ และบทบาทผู้นำ ๔ ประการ ของผู้นำที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ เป็นกรอบและเป็นฐานในการศึกษาเปรียบเทียบในด้านเป้าหมาย ด้านคุณลักษณะ ด้านพฤติกรรม ด้านบทบาท ด้านคุณสมบัติ ด้านหลักธรรมของผู้นำ ดังแผนภูมิตามที่ปรากฏข้างล่างนี้

แผนภูมิที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

จากกรอบแนวคิดดังกล่าวข้างต้นนั้นผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิด ๒ ประการมาเป็นเครื่องมือในการศึกษาคือ

๑. หลักการทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักการเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำ คุณสมบัติของผู้นำ หลักธรรมของผู้นำ อำนาจของผู้นำในทางพระพุทธศาสนา

๒. แนวคิดและบทบาทผู้นำซึ่งเป็นแนวคิดทางตะวันตกของสตีเฟน อาร์ โควีย์ ที่ได้กล่าวถึงอุปนิสัยและคุณลักษณะ ๗ ประการ ของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ และบทบาทผู้นำ ๔ ประการ ของผู้นำที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ คือการกำหนดทิศทาง (Pathfinding) การจัดการระบบการทำงาน (Alignment) การกระจายอำนาจ (Empowerment) แบบอย่างการเป็นผู้นำ (Modeling) อันถือเป็นบทบาทที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่สามารถนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายได้

๑.๖ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ **ผู้นำ** หมายถึง ผู้ที่เป็นหัวหน้าหรือผู้บริหารในองค์กร กลุ่ม หน่วยงานนั้นๆ ในงานวิจัยนี้ หมายถึง เจ้าอาวาส ผู้นำในวัด หน่วยงานด้านพระพุทธศาสนา

๑.๖.๒ **ภาวะผู้นำ** หมายถึง คุณสมบัติ สมรรถภาพ ที่มีอยู่ของผู้นำ

๑.๖.๓ **คุณลักษณะผู้นำ** หมายถึงองค์ประกอบทั้งภายนอกและภายในที่ผู้นำควรมี เช่น องค์ประกอบภายนอก เช่น บุคลิกภาพที่แสดงออก องค์ประกอบภายใน เช่น การมีวิสัยทัศน์กว้างไกล

๑.๖.๔ **บทบาทผู้นำ** หมายถึง สิ่งที่ผู้นำแสดงออกมาในการบริหาร และการจัดการต่างๆ ภายในองค์กรเพื่อให้องค์กรปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

๑.๖.๕ **ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา** หมายถึงความเป็นผู้นำ หรือ คุณสมบัติ ตลอดจนความสามารถของผู้นำในการนำเอาหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อการเป็นผู้นำที่ดี มีความสามารถชักนำคนทั้งหลายให้ประสานกันและนำไปสู่จุดหมายที่ดีงามและยั่งยืนได้

๑.๖.๖ **ภาวะผู้นำตามแนวคิดของสตีเฟนอาร์ โควีย์** หมายถึงผู้ที่มีพื้นฐานจากการสร้างและพัฒนาอุปนิสัย และคุณสมบัติที่สำคัญ ๗ ประการ ของตนเองโดยเน้น การสร้างตั้งแต่ลักษณะนิสัย การเตรียมตั้งแต่สภาพครอบครัว เตรียมตั้งแต่การเลี้ยงดูคนตั้งแต่เมื่อเขารววัย และควรมีบทบาทในการบริหารองค์กรครบทั้ง ๔ ด้าน

๑.๖.๗ **สตีเฟน อาร์ โควีย์** หมายถึงหุ้นส่วนผู้ก่อตั้งบริษัท Franklin Covey องค์กรด้านการพัฒนาภาวะผู้นำและความมีประสิทธิภาพในการทำงาน และอาจารย์แห่ง Brigham Young University สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผู้นำในการพัฒนานักบริหารของสหรัฐอเมริกา จากรัฐ ยูทาห์ (Utah) ผู้เขียนหนังสือเรื่อง “The 7 Habits of Highly Effective People” (๗ อุปนิสัย สำหรับผู้ทรงประสิทธิภาพยิ่ง)

๑.๗ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๑ **พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)** ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำไว้ในหนังสือเรื่อง ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศสรุปว่า ภาวะผู้นำ ก็คือ คุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงามและกล่าวถึงลักษณะผู้นำไว้ ๓ ข้อ คือ มองกว้าง คิดไกล และใฝ่สูง และได้รวบรวมประมวลภาวะผู้นำที่ดี ที่มีประสิทธิภาพ ตามแนวทางของหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบและได้

นำเสนอคุณสมบัติของผู้นำ ๗ ด้านของพระพุทธเจ้า เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาคนและสังคมต่อ
งานดังกล่าวเป็นการกล่าวหลักการกว้างๆ ของภาวะผู้นำแนวพุทธ ซึ่งตรงกับงานวิจัยนี้ แต่ประเด็น
ที่ต้องการนำเสนอเพิ่มเติมและลงรายละเอียด คือ การเปรียบเทียบภาวะผู้นำตามหลัก
พระพุทธศาสนาและภาวะผู้นำตามแนวความคิดทางตะวันตกของสตีเฟน อาร์ ไควย์ ที่ผู้วิจัยจะ
ต่อยอดต่อไป

๑.๗.๒ พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต) ได้กล่าวในหนังสือเรื่อง สงฆ์ผู้นำสังคมว่า
ภาวะผู้นำ คือ ความมีคุณธรรม มีคุณสมบัติในการริเริ่มสิ่งใหม่ๆ ในการรวมเอากายรวมเอาใจของ
มวลชนหรือประสานรวมคนจำนวนมากให้เห็นดีเห็นชอบ ดำเนินไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนาเดียวกัน
เป็นผู้คิดริเริ่มหรือยืนยันสิ่งที่เกิดขึ้นหรือที่ผ่านมาแล้วว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงามพร้อมทั้งเป็นผู้เสียสละ
กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมก่อนบุคคลอื่นๆ เป็นต้น พูดให้สั้นๆ ว่า ภาวะผู้นำ
คือคุณความดีของบุคคลในทางสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่สังคมและมนุษยชาติ เช่น ความมีสติปัญญา
ความรู้ความสามารถ ความบากบั่นเอาจริง เสียสละมีความหนักแน่น อดทน รอคอยได้ ความเมตตา
กรุณา ปราศจากอคติต่อมนุษย์และสรรพสัตว์ทุกหมู่ทุกนาม รวมทั้งสามารถในการประสานงาน การ
ชี้แจง แนะนำ ชักชวนให้บุคคล หรือกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันออกไป ให้เห็นร่วมกันเห็น
ไปในแนวเดียวกัน จนรวมเป็นกลุ่มเดียวกัน มีใจเดียว มุ่งมั่นทุ่มเท ดำเนินไปในทิศทางเดียวกันเพื่อ
เป้าหมายที่พึงปรารถนาเหมือนกันคนมีคุณธรรมอย่างนี้เราเรียกว่า ผู้นำ หรือมีภาวะผู้นำในที่นี้^{๑๐}

๑.๗.๓ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี ได้เขียนเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำ จากเนลสัน มันเดลาถึง
โอบามาแห่งทำเนียบขาว เกี่ยวกับภาวะผู้นำ สรุปได้ว่า ผู้บริหารจะต้องมีธรรมะสำหรับบริหาร
จึงทำให้สามารถบริหารงานได้ง่ายขึ้น อนึ่ง ในหนังสือนี้ ยังได้แบ่งประเภทของผู้บริหาร ออกเป็น
๓ ประเภทคือ ๑) ผู้อาวุโส ๒) ผู้ดำรงตำแหน่ง ๓) ผู้ที่คนอื่นอยากเดินตาม นอกจากนี้ ยังเน้นถึง
หลักในการเป็นผู้บริหารมืออาชีพที่ต้องใช้อำนาจเป็น มีศิลปะในการใช้คน โดยยกตัวอย่าง พระ
อานนท์ พระมหากัสสปะ พระสารีบุตร บารักโอบามา และหลั่วปิง และเป็นผู้นำที่ไม่ตกหลุมคำของ

^{๑๐}พระธรรมปิฎก. (ป.อ. ปยุตโต), ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ,
(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๖), หน้า ๓๑-๓๒.

^{๑๑}พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), สงฆ์ผู้นำสังคม, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๕๒.

ผู้อื่น โดยเฉพาะในเรื่อง ขศ ทรัพย์ อำนาจ กามารมณ์และชื่อเสียง ผู้เขียน ยังย้ำว่า การเก่งบริหารงาน อย่างเดียวไม่พอ ต้องบริหารชีวิตหรือบริหารคนด้วย^{๑๑}

๑.๗.๔ ผศ.ดร. นายแพทย์ประยงค์ เต็มฉวลา ได้เขียนบทความ เรื่อง แนวคิดและ ยุทธศาสตร์การเป็นผู้นำ ถึงพัฒนาการของกระบวนการจัดการ ที่มีการเปลี่ยนระบอบทัศน์ใหม่ (Paradigm shift) จากเดิมที่เน้นแบบดั้งเดิม และเชิงพฤติกรรม ไปสู่กระบวนการทวนทัศน์ที่หลากหลาย ลักษณะ เช่นแนวคิดการจัดการเชิงสถานการณ์ (contingency approach) แนวคิดการจัดการเชิง ระบบ (system approach) แนวคิดการจัดการแบบอเมริกันและญี่ปุ่น (ทฤษฎี $X + Y + Z$) รวมทั้ง แนวคิดการจัดการองค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization Approach) ซึ่งปัจจุบันให้ความสำคัญ องค์ประกอบ ๔ ลักษณะ คือ กระบวนการวางแผน (planning) การจัดองค์การ (organizing) การนำ (leading) และการควบคุม (controlling)^{๑๒}

๑.๗.๕ นริวัลค์ ธรรมนิมิตโชค ศึกษารูปแบบของวัดที่เหมาะสมกับการเป็นแหล่ง การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีความเป็นมาของวัดในสมัยพุทธกาล และวัดดีเด่นในปัจจุบันและเพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมของวัดเพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ภายใตกรอบแนวคิดเรื่องการบริหารการจัดการความรู้ด้านนโยบายด้านคุณลักษณะของพระภิกษุ สามเณรในวัดด้านสถานที่สิ่งอำนวยความสะดวกและด้านกิจกรรมการเรียนรู้ผลการวิจัยได้ข้อสรุปว่าแนวคิดทฤษฎีในการจัดวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้สมัยพุทธกาลและวัดดีเด่นในปัจจุบันคือ การสร้างบุคคลที่มีความพร้อมสามารถเป็นกัลยาณมิตรเป็นปัจจัยแรกที่มีความสำคัญอันจะนำไปสู่ การจัดเตรียมปร โดโมสะเพื่อให้ผู้เรียนเกิดโยนิโสมนสิการจนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สามารถพัฒนาตนไปสู่การเป็นกัลยาณมิตรต่อตนเองและผู้อื่นได้ในที่สุดโดยในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงใช้หลักธรรมวินัยและพุทธวิธีการบริหารดูแลสังคมสงฆ์ในอารามให้มีความสัปปายะ ทั้ง๔ด้านคือเสนาสัปปายะบุคคลสัปปายะอาหารสัปปายะและธัมมสัปปายะส่วนวัดดีเด่นในปัจจุบัน ยังคงใช้หลักธรรมวินัยเป็นเครื่องกำกับดูแลการพัฒนาตนของพระภิกษุสามเณรร่วมกับ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายอาญาโดยมีเจ้าอาวาสวัดเป็นผู้นำในการกำหนดนโยบาย สร้างจิตสำนึกให้เกิดความร่วมมือในการจัดสถานที่และกิจกรรมจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

^{๑๑}พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, ภาวะผู้นำ จากเนลสัน มันเดลา ถึง โอบามาแห่งทำเนียบขาว, (สถาบัน วิมุตตยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๑๒}ผศ.ดร.นายแพทย์ประยงค์ เต็มฉวลา, แนวคิดและยุทธศาสตร์การเป็นผู้นำ,วารสารศาสตร์แห่ง ผู้นำ (Journal of Leadership Sciences), หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขา ผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง ,๒๕๕๓.

พบว่า๑)ด้านนโยบายวัดควรมีนโยบายในการปรับปรุงอาคารสถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสมสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาด้านศีลสมาธิและปัญญา รวมทั้งต้องมีแผนพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพสร้างเครือข่ายของวัดเพื่อแลกเปลี่ยนพระวิทยากรและสื่อการเรียนรู้จัดวัดให้เป็นศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชนจัดทำปฏิทินกิจกรรมประจำปีของวัดด้านเนื้อหาหลักธรรมที่นำมาใช้สอนควรปรับปรุงให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้๒)ด้านคุณลักษณะของพระภิกษุสามเณรต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมมีทักษะในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับบุคคลและกาลเทศะ๓)ด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกสถานที่ควรร่มรื่นสะอาดและสงบมีห้องน้ำสะอาดและเพียงพอมีป้ายหัวข้อธรรมะข้อคิดที่เป็นประโยชน์จัดพื้นที่ให้ผู้เข้ามาใช้บริการมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องธรรมะและควรมีห้องสมุดประจำวัดเพื่อให้ผู้สนใจได้ค้นคว้า๔)ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ควรเพิ่มกิจกรรมการเจริญวิปัสสนากรรมฐานสำหรับประชาชนมีกิจกรรมพระสงฆ์ให้คำปรึกษาแก่ประชาชนเชิญวิทยากรภายนอกเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาการสวดมนต์แปลเพื่อให้เข้าใจความหมายของบทสวดมนต์ควรเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรเลือกเรียนรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมไปพร้อมกันรวมทั้งจัดถวายความรู้แก่พระสงฆ์ด้านการเผยแผ่ที่เหมาะสมกับสังคมไทยการพูดในที่ชุมชนกฎหมายที่พระสงฆ์ควรทราบและการจัดทำเว็บไซต์ประจำวัดผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่ารูปแบบของวัดที่เหมาะสมกับการเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจำเป็นต้องใช้การจัดการความรู้ (Knowledge Management) เข้ามามีส่วนในกระบวนการสร้างรูปแบบของวัดให้เป็นไปตามความต้องการของพุทธบริษัทแต่ละกลุ่มวัดต้องมีลักษณะการวางแผนด้านนโยบายที่ชัดเจนแน่นอนเพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพของพระภิกษุสามเณรให้เป็นผู้ที่มิคุณสมบัติพร้อมที่จะเป็นกัลยาณมิตรก้าวทันโลกในยุคปัจจุบันโดยไม่ทิ้งสมณสาธูปและสมณสัญญา รวมทั้งการปรับปรุงสถานที่จัดกิจกรรมและข้อเสนอแนะต่างๆที่ได้รวบรวมมาสิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นเครื่องชี้ถึงความต้องการของผู้ใช้บริการที่วัดจะต้องใช้เป็นจุดเริ่มต้นในการปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานตลอดจนใช้เป็นแนวทางกำหนดทิศทางการจัดวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมของพุทธบริษัททั้งนี้เพื่อความร่วมมือร่วมในการเป็นเจ้าของแหล่งการเรียนรู้อย่างแท้จริงอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อวัดและสังคมโดยรวมอย่างยั่งยืน^{๑๑}

^{๑๑} นริวัลค์ ธรรมนิมิตโชค, “การศึกษารูปแบบของวัดที่เหมาะสมกับการเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต,” วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

๑.๓.๖ นางสาวนันทวรรณ อิศรานุวัฒน์ชัย ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำในยุคโลกาภิวัตน์ศึกษาจากหลักพุทธธรรม จากผลการศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำที่ดีตามหลักพุทธธรรมผู้นำจะต้องยึดหลัก “ธรรม” เช่น พรหมวิหาร ๔ ธรรมาธิปไตย พลละ ๔ และสัพปุริสธรรม ๗ เป็นต้นเป็นคุณธรรมสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของตน เพื่อให้สามารถดำเนินกิจการงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จที่วางไว้และนำพาหมู่คณะและสังคมไปสู่ความสงบสุขและมั่นคงตลอดไป รูปแบบผู้นำยุคโลกาภิวัตน์ ที่เกิดจากการประยุกต์ของภาวะผู้นำตามแนวคิดตะวันตกและหลักพุทธธรรม ย่อมประกอบด้วย หลักการ ๓ ประการ คือ หลักการครองตน ครองคน และครองงานโดยมุ่งเน้นให้ผู้นำเกิดการพัฒนาดน พัฒนาคณะ และพัฒนาระบบงานให้มีคุณภาพและสมบูรณ์แบบ^{๔๔}

๑.๓.๗ สุพานี สฤณภูวนิช ได้กล่าวไว้ใน “พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี” ว่า “ผู้นำ” คือ ผู้ที่มีความสามารถที่จะมีอิทธิพลเหนือกลุ่มหรือผู้ที่มีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำ คือ มีลักษณะโดดเด่น มีวิสัยทัศน์ มีค่านิยมที่เหมาะสมและมีอิทธิพลเหนือคนอื่น ตลอดจนเป็นผู้ที่มีความสามารถในการตัดสินใจที่ยากและซับซ้อนได้อย่างเหมาะสม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ผู้นำ คือผู้ที่ริเริ่มและผลักดันในกิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อให้เกิดผล ประสบความสำเร็จต้องมีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเองและความกล้าในการตัดสินใจ ตลอดจนมีความสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ได้^{๔๕}

๑.๓.๘ พระมหารุ่งโรจน์ ธมฺมภูมฺมเมธี (ศิริพันธ์) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาวิเคราะห์หลักภาวะผู้นำในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้นำและผู้บริหารทุกระดับ และเป็นกลไกให้การบริหารงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ และความหมายของผู้นำยังมีมากมายแล้วแต่จะมีผู้นำตามทัศนะของพระพุทธศาสนาการที่จะเป็นผู้นำที่ดีมีความสามารถ ก็ต้องสร้างภาวะผู้นำให้แก่ตัวเองโดยเริ่มพัฒนาที่จิตใจของตนและยึดหลักธรรมในการบริหารงาน ส่วนหลักธรรมสำหรับผู้นำในพระไตรปิฎก ได้แก่ หลักราชสังคหวัตถุ หลักจักรวรรดิวัตร หลักอปปริหานิยธรรม หลักทศพิธราชธรรม หลักออคติ หลักพรหมวิหารธรรม หลักสารานิยธรรม หลักอธิปไตย และหลักสัพปุริสธรรม นอกจากนี้ผู้นำต้องรู้จักใช้หลักธรรมในการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง ในผลการศึกษา

^{๔๔}นันทวรรณ อิศรานุวัฒน์ชัย, “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์: ศึกษาจากหลักพุทธธรรม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า (ก).

^{๔๕}สุพานี สฤณภูวนิช, พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕๖.

พบว่าผู้นำที่มีปัญหาในการบริหารงานกับผู้ร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาส่วนหนึ่งสืบเนื่องจากการขาดภาวะผู้นำที่ประกอบด้วยหลักธรรมดังกล่าวเป็นประการสำคัญ^{๑๖}

๑.๖.๕ เนตรพัฒนา ยาวีราช ได้กล่าวไว้ใน “ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์” ว่าในความเป็นผู้หน้านั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่ (Authority) หรือมีอำนาจอิทธิพล (Power) ในการกำหนดพฤติกรรมหรือความรู้สึกรับรู้ของบุคคลอื่นๆ ให้อยินยอมปฏิบัติตามที่ผู้นำต้องการด้วยความเต็มใจ ผู้นำบางคนอาจจะมีอิทธิพลในด้านความเคารพนับถือ ความชื่นชม ความพึงพอใจของผู้อื่นเนื่องจากผู้นำเป็นผู้มีพระคุณหรือที่เรียกว่ามีอำนาจบารมีหรืออำนาจพระเดชพระคุณนั่นเอง ความเป็นผู้หน้าบางครั้งเรียกว่า “ประมุขศิลป์” ซึ่งหมายถึง ศิลปะในการนำ ซึ่งต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างเข้าด้วยกัน ตามแนวคิดดั้งเดิมถือว่าภาวะความเป็นผู้นำเกิดจากคุณสมบัติส่วนตัว แต่แนวคิดในปัจจุบันถือว่าความเป็นผู้นำเกิดจากคุณสมบัติหรือพฤติกรรม ความรู้ความสามารถส่วนตัวของผู้นำแต่ละคน^{๑๗}

๑.๖.๑๐ นงลักษณ์ สุทธิวัฒนพันธ์ ได้กล่าวไว้ใน “การพัฒนาศักยภาพผู้นำและผู้บริหาร” ว่าภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นกระบวนการ มิใช่บุคคล ถึงแม้ว่าจะขึ้นอยู่กับความชอบธรรมในการใช้อำนาจของตัวผู้นำ ซึ่งเป็นศูนย์กลางและเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการภาวะผู้นำและผู้ตามเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ขาดไม่ได้ หากไม่มีผู้ตามจะมีผู้นำไม่ได้ จึงสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการของการมีอิทธิพลเหนือกลุ่ม เพื่อกำหนดเป้าหมาย และการบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และหากกล่าวถึงความเข้มแข็งของภาวะผู้นำในองค์การ จะดูได้จากความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว^{๑๘}

๑.๖.๑๑ สตีเฟน อาร์ โควีย์ (Stephen R. Covey) ผู้เป็นผู้นำองค์กรระหว่างประเทศชื่อแฟรงคลิน โควีย์ (Franklin Covey) ได้กล่าวถึงบทบาทการเป็นผู้นำประการไว้ในหนังสือ The Four Roles Leadership^{๑๙} ซึ่งเป็นแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำทางตะวันตกหนังสือนี้ได้รวบรวม

^{๑๖}พระมหารุ่งโรจน์ ฐมมธุรมะ (ศิริพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์หลักภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนาเถรวาท” วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

^{๑๗}เนตรพัฒนา ยาวีราช, ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เซ็นทรัลเอ็กเพรส จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

^{๑๘} นงลักษณ์ สุทธิวัฒนพันธ์, การพัฒนาศักยภาพผู้นำและผู้บริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เค็ดไทย จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕.

เนื้อหาบทบาทหน้าที่ของผู้นำที่สำคัญ ๔ ประการ คือการกำหนดทิศทางการจัดการระบบการทำงานการกระจายอำนาจให้ผู้ได้บังคับบัญชาและแบบอย่างการเป็นผู้นำที่ดีตามแนวคิดทางตะวันตกเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ และพัฒนาผู้นำในองค์กรต่างๆให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่จะสามารถนำองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ได้ตั้งไว้อย่างสมบูรณ์แบบ^๙

๑.๖.๑๒ สุรศักดิ์ ม่วงทอง ได้เสนอวิทยานิพนธ์เรื่องพุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ : ศึกษาเฉพาะกรณีกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดนครราชสีมาพบว่าหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับ “ผู้นำ” ปรากฏในพระสูตรต่างๆ เช่น อคคัญสูตรส่วนหลักพุทธธรรมที่แสดงถึง “ภาวะผู้นำ” ปรากฏในพระสูตรคือ ลักษณะสูตรสัปปริสสูตรซึ่งเป็นคุณลักษณะของผู้นำตามหลักพุทธธรรมที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ได้สอดคล้องกับแนวความคิดของนักคิดตะวันตกและตะวันตกต่างๆ ที่ได้กำหนดคุณสมบัติบทบาทและหน้าที่ของผู้นำที่พึงประสงค์ในสังคมไว้^{๑๐}

๑.๖.๑๓ พิมพ์ชนก สืบพงษ์สังข์ ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องภาวะผู้นำในชาดก ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำคือบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการนำพาผู้อื่นให้ประสบความสำเร็จในชีวิตตลอดจนเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้ผู้อื่นได้ประพฤติตาม ผู้นำที่พึงประสงค์ในชาดกนั้น ส่วนมากคือตัวของพระโพธิสัตว์ในชาดกแต่ละเรื่องนั่นเอง พระโพธิสัตว์แม้จะเกิดในชนชั้นวรรณะใด มีสถานภาพเช่นใด มีอาชีพใด จะดำรงเป็นผู้นำโดยตำแหน่งหรือไม่ก็ตาม บุคคลนั้นจะเป็นผู้มีคุณธรรมอย่างเด่นชัด เป็นที่ยอมรับและสามารถนำพาผู้อื่นให้ประสบความสำเร็จได้ทั้งคดีโลกและคดียุทธศาสตร์ ส่วนบุคคลผู้เป็นผู้นำโดยตำแหน่ง เช่น เป็นกษัตริย์ เป็นนักบวช เป็นอำมาตย์ เป็นครู หรืออาชีพอื่น ๆ แต่ไม่มีคุณธรรมในตน บุคคลนั้นย่อมไม่สามารถนำพาประชาชนไปสู่ความสุขความเจริญความร่มเย็นที่แท้จริงในชีวิตได้ และหากบุคคลดังกล่าวมีโอกาสปกครองประเทศชาติ เขาย่อมไม่สามารถนำพาประเทศชาติไปสู่สันติสุขได้อย่างแท้จริง

^๙ Stephen R. Covey อ้างใน Franklin Covey, **The Four Roles Leadership**, (USA : Franklin Covey Co., Ltd., 1999), pp. 8-11. แฟรงคลิน โคเวีย (Franklin Covey) เป็นองค์กรระหว่างประเทศที่ยึดมั่นในการให้อำนาจแก่บุคคลเพื่อสร้างผลประสิทธิผลให้เกิดขึ้นอย่างชัดเจนไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคลการจัดการหรือระดับองค์กร โดยเห็นได้จากสินค้าและหลักสูตรการฝึกอบรมต่างๆ ที่จัดขึ้นซึ่งในสหรัฐอเมริกาสามารถติดต่อขอรับเอกสารที่โทรศัพท์หมายเลข ๑-๘๐๐-๓๑๑-๖๗๖๖.

^{๑๐} สุรศักดิ์ ม่วงทอง, “พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ : ศึกษาเฉพาะกำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

บุคคลนั้นย่อมเป็นผู้นำที่ไม่พึงประสงค์อย่างแน่นอน ซึ่งในคัมภีร์ชาดกมีเรื่องราวเกี่ยวกับผู้นำที่ไม่พึงประสงค์นี้ให้ได้ศึกษาอย่างมากมาย เพื่อให้เห็นเป็นตัวอย่างของผู้นำที่ไม่ควรจะลอกเลียนแบบ

ภาวะผู้นำในชาดก เป็นความสามารถของพระโพธิสัตว์ในการนำพาตนเองและผู้อื่นให้ตั้งอยู่ในคุณธรรมและความดี และปฏิบัติตนเพื่อประสบความสำเร็จและความเจริญในชีวิต ภาวะผู้นำของพระโพธิสัตว์เป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกออกจากพระโพธิสัตว์ได้^{๒๐}

๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และเป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) มีวิธีการดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑.๘.๑ รวบรวมเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๘ และหนังสือภาวะผู้นำของ สตีเฟน อาร์ โควีย์ แปลโดย นกมล เวชสวัสดิ์

๑.๘.๒ รวบรวมเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ วรรณคดี ฎีกา ปกรณ์วิเสศ ดำรา หรือหนังสือ ตลอดจนเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๘.๓ รวบรวมข้อมูลและเปรียบเทียบ

๑.๘.๔ สรุปผลการวิจัย และ ข้อเสนอแนะ

๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๙.๑ ทราบภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำตามแนวคิดแบบตะวันตกของ สตีเฟน อาร์ โควีย์

๑.๙.๒ ทราบว่าภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนากับภาวะผู้นำตามแนวความคิดของ สตีเฟน อาร์ โควีย์ เหมือนหรือต่างกันอย่างไร

^{๒๐}พิมพ์ชนก สืบพงษ์สังข์, “ การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องภาวะผู้นำในชาดก” วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า (ก).